

AKADEMIN FÖR UTBILDNING OCH EKONOMI
Avdelningen för humaniora

Modersmålets betydelse för en framgångsrik och lyckad andraspråksinlärning

Jenny Jonsson

2011

Uppsats, högskolenivå, 7,5 hp

Svenska som andra språk B

Handledare: Helena Wistrand
Examinator: Charlotte Englund

Sammandrag

Invandringen till Sverige under 2000- talet har inneburit stora förändringar i befolkningssammansättningen. Skolan måste numera inrätta sig efter att många barn och ungdomar från många olika kulturella och språkliga bakgrunder ska ges likvärdiga livsförutsättningar i det svenska samhället. Flerspråkighet och modersmålsundervisningens betydelse för en lyckad och framgångsrik andraspråksinlärning är något som diskuteras i Sverige. Forskning visar att modersmålsundervisningen har en avgörande roll för hur framgångsrik en individs andraspråksinlärning blir, som i sin tur avgör hur framgångsrik individens skolresultat blir.

Syftet med detta arbete är att ta reda på vilken betydelse modersmålsundervisningen har för en framgångsrik och lyckad andraspråksinlärning, och vilka riktlinjer Skolverket har för modersmålsundervisningen i Sveriges skolor.

Arbetet innehåller också en kvantitativ undersökning. Fyra skolor valdes ut inom Mariestads kommun. Dessa skolor fick svara på en enkät om huruvida de erbjuder elever med annat modersmål än svenska modersmålsundervisning enligt Skolverkets riktlinjer, eller ej. Resultatet visar att eleverna på de utvalda skolorna för undersökningen erbjuds modersmålsundervisning i arabiska, persiska och finska. Elever med dari, thailändska och somaliska har erbjudits modersmålsundervisning men eleverna har varit för få till antalet för att skolorna ska anordna undervisning i dessa språk. Undersökningen visar också att modersmålsundervisningen ligger på eftermiddagarna utanför den ordinarie skoldagen och att ämnesundervisning på modersmål inte erbjuds på någon av de tillfrågade skolorna.

Innehåll

1 Inledning / Bakgrund.....	1
1.1 Syfte/ Frågeställningar.....	1
2 Tidigare forskning	2
2.1 Litteraturgenomgång	2
2.2 Modersmålsundervisningens styrdokument och riktlinjer.....	6
3 Metod	7
4 Resultat.....	7
4.1 Modersmålsundervisningens positiva sidor	7
4.2 Skolverkets riktlinjer	8
4.3 Enkätundersökning	9
5 Diskussion och slutsatser.....	11
6 Källförteckning	13
Bilaga – Enkätfrågor	

1 Inledning / Bakgrund

I mitt arbete med ungdomar som har ett annat modersmål än svenska, har jag kommit i kontakt med många elever som upplever att de efter en tid i Sverige inte längre kan uttrycka sig lika självklart på sitt modersmål som tidigare. De känner att de inte längre behärskar sitt modersmål fullt ut vilket de upplever som ett hinder i sin andraspråksinläring. Detta skapar ofta en frustration och sorg hos dem. För språk är liv och språk är bron mellan människor och andra kulturer. En elev till mig som upplever att han tappar sitt modersmål allt mer och att han inte behärskar svenskan fullt ut uttryckte sin frustration genom dessa ord, ”Om språket inte finns hur ska man då kunna existera fullt ut?”

Alla individers språkkunskaper är värdefulla. Det pedagogiska arbetet lyckas bäst om det kan bygga vidare på individens kunskaper i sitt eller sina språk. Genom att betrakta individens kunskapsmässiga bagage som en tillgång kommer man att stötta elevens intellektuellt såväl som socialt. Självförtroendet växer när man blir sedd som en som har något värdefullt att bidra med. Modersmålsundervisning är ett verktyg som i arbetet med elever med annat modersmål än svenska är avgörande för dessa elevers språkkunskaper och skolresultat och för deras självkänsla. Ett framgångsrikt arbete med dessa elever förutsätter att eleverna får tillgång till modersmålsundervisning i det dagliga skolarbetet.

1.1 Syfte/ Frågeställningar

Syftet med detta arbete är att ta reda på vilken betydelse modersmålsundervisningen har för en framgångsrik och lyckad andraspråksinläring.

Frågeställningar:

- Vad säger litteraturen om modersmålsundervisningens betydelse för en framgångsrik andraspråksinläring?
- Vilka riktlinjer har Skolverket gällande modersmålsundervisningen?
- Erbjuds elever i Mariestads kommun med annat modersmål än svenska modersmålsundervisning enligt Skolverkets riktlinjer?

2 Tidigare forskning

Det finns en ganska begränsat tillgång till tidigare skriven litteratur om modersmålets betydelse för en framgångsrik och lyckad andraspråksinläring. Den litteratur som finns är ganska gammal och inte alltid så relevant i dagsläget. Mycket litteratur skrevs på 70-talet men sen har man inte skrivit så mycket mer i ämnet på senare tid som känns relevant för modersmålsundervisningens betydelse idag. Skolan har förändrats och utvecklats sedan 70-talet vilket gör att den gamla litteraturen i ämnet inte känns helt aktuell. Man har dock börjat forska mer i ämnet i nuläget men det finns ännu inte så mycket nypublicerat. Nedan följer dock en litteraturgenomgång av den litteratur som känns aktuell även idag för ämnet som jag valt att behandla.

2.1 Litteraturgenomgång

Vi kan lära oss ett nytt språk utan att det sker på bekostnad av ett annat språk. Vår språkförmåga är oändlig. Genom språket uttrycket vi vår kultur, vår tillhörighet och våra värderingar. Språk är också verktyg för att lära. Språk är grunden i mötet med andra människor. Vi behöver språk för att kunna tänka, skriva, drömma och kommunicera. Vi måste kunna ett språk för att känna oss som människor och kunna växa som människor. Det är nödvändigt att äga ett modersmål för att kunna behärska ett språk, för att kunna utvecklas och fungera väl, för att kunna leva och bidra i ett samhälle.¹

Det finns flera olika definitioner av vad som kan anses vara modersmål men man brukar definiera modersmål som det *första språk* som individen talar. Denna definition bortser från dem som redan från början lär sig två eller flera språk. Modersmålet är det språk som individen *behärskar* bäst, och är det språk som individen *använder* sig av mest och *identifierar sig med*.²

Definition av flerspråkighet innebär att man kan flera språk och använder dem i olika sammanhang i vardagen. Vanligtvis använder individen det ena språket i vissa sammanhang som t.ex. arbetsplatsen, tillsammans med specifika personer och det andra språket i andra sammanhang som hemma och med vänner.³

I Sverige lever idag på 2000-talet många människor med olika nationaliteter och det talas många språk. Allt fler barn växer upp i flerspråkliga familjer. Skolor är idag en miljö där skilda språk möts. Hur väl skolan kan ta tillvara barns flerspråkighet har därför en avgörande betydelse för barns och ungdomars utveckling. Språk och identitet hänger samman liksom språk och lärande. Barn och ungdomar med annat modersmål än svenska har

¹ Mai Beijer, *Fler språk – fler möjligheter* (Skolverket 2010), s. 3.

² Ann – Katrin Svensson, *Barnet, språket och miljön* (Lund: Studentlitteratur 1998), s.179.

³ Svensson 1998, s. 178

förutsättningar att utveckla flerspråkighet på hög nivå. Men om det ska lyckas beror bland annat på hur skolan bemöter dem, om de ges förutsättningar och stimulans och om de har viljan att utveckla sina olika språk.⁴

I en enspråkig miljö behöver vi ett språk som vi kan använda i alla tänkbara sammanhang. Om vi lever flerspråkigt så behöver vi utveckla varje språk så att det kan användas där det behövs. Vi behöver ha något språk för varje situation, men inte nödvändigtvis samma språk. För en flerspråkig individ som talar fler språk är det viktigt att kunna säga samma sak på olika språk. Det är viktigt att kunna använda sina språk i sitt sammanhang. Framför allt är modersmålet viktigt. Det är via modersmålet som vi får vår identitet och det är via modersmålet vi lär oss nya språk. Det går bättre att lära sig ett andraspråk om man samtidigt får en god grund i sitt modersmål. Språk konkurrerar inte, utan fungerar istället som stöd för varandra.⁵

Det som begränsar språkkunskaperna hos en individ är inte kapaciteten i hjärnan, utan människans korta livstid. Vi hinner helt enkelt inte lära oss hur många ord som helst på hur många språk som helst. Hjärnan har en oerhörd förmåga att hantera språk. Det framgår tydligt när man studerar mångspråkiga miljöer där det talas många olika språk. Det visar sig att farhågorna om att språk stjälp varandra är obefogade. Tvärtom stöder språken varandra och språkinläringen blir framgångsrik. Barn och ungdomar med flera språk lär sig tidigt att använda varje språk i rätt sammanhang. Den språkliga medvetenheten blir stor hos dessa barn och ungdomar. De utvecklar språken på olika sätt beroende på vilka de pratar med, och vad man pratar om. I olika skeden i livet kan olika språk vara dominerande. Vad det handlar om för den flerspråkige är att kunna varje språk tillräckligt bra i de sammanhang där *det* språket används.⁶

Kunskap kan inte förvärfvas via ett språk som man inte förstår. Pedagogisk grundprincip är att all undervisning bör gå från det bekanta till det nya och att inläring måste ta sin utgångspunkt i den situation och i de kunskaper och färdigheter som individ redan har. Det tar lång tid innan en individs andraspråk fungerar lika effektivt för kunskapsinhämtning som ett första språk. Ett abrupt språkbyte hämmar individens möjligheter till ett normalt kunskapsinhämtande och normal intellektuell utveckling under skoltiden. Individens attityder till sitt andra språk, och i förlängningen till sin kultur och sitt ursprung, påverkas av vilken roll detta språk tilldelas i samhället och skolan. Individens identitetsutveckling är beroende av möjligheterna att bejaka de egna kulturella och allmänna livserfarenheterna. Därför är det

⁴ Beijer 2010, s. 3.

⁵ Gunilla Ladberg, *Barn med flera språk* (Stockholm: Liber, 2003), s.10.

⁶ Ladberg 2003, s.27.

viktigt att skolan ger modersmålsundervisning till de individer som inte alls eller i begränsad utsträckning behärskar svenska.⁷

Ett språk kan aldrig bli färdiginlärt. Särskilt ordförrådet byggs på under hela livet i samband med att individen kommer i kontakt med nya kunskapsområden och får nya intressen. En viktig aspekt gällande modersmål är att detta språks väsentliga delar lärs in före skolåldern. Detta gäller uttalet, det grammatiska systemet och viktiga delar av det centrala ordförrådet och det ordförråd som används i hemmet, språkets bas. Kunskaper som individen erövrar i integrationen med andra i sin omgivning. Utbyggnaden av ett språk lärs in och utvecklas till stor del inom skolans ram i modersmålsundervisningen, där individen tillägnar sig skriftspråkets och det formella talade språkets principer, och i ämnesundervisningen, där individen lär sig ett mycket stort ordförråd i samband med att de skaffar sig kunskaper i olika ämnen och områden. Utanför skolan sker utvecklingen av språkets utbyggnad också i andra livssituationer som individen befinner sig i t.ex. i yrkeslivet. Får individen inte en tillräcklig intensiv och nyanserad stimulans i språket kan detta leda till att utbyggnadsdelen i språket inte utvecklas alls eller bara i en liten grad. Detta sker om individen inte får undervisning i eller på sitt modersmål. Individen har då inte möjlighet att tillägna sig de utbyggnadsdelar av språket som hör till dess skriftspråkliga användning och går också miste om stora delar av det ordförråd som används för att beskriva och tala om olika ämnen. Den som aldrig talat om ämnen som hör till NO och SO på sitt modersmål kommer inte att ha något ordförråd för dessa på sitt andraspråk.⁸

Vissa individer behöver stöd både för att bygga på språkets bas, och för att utveckla språkets uppbyggnad. För andra individer gäller det huvudsakligen att arbeta med språkets utbyggnad på samma sätt som för majoritetsbarnen som har svenska som modersmål. I båda fallen har modersmålsundervisningen en viktig funktion och roll i att kompensera de aspekter på språkanvändning som individen saknar i sin livssituation. Modersmålsundervisning har en betydande roll både när det gäller språklig basfärdighet och i språkets utbyggnad hos individen. Individens språk och begreppsutveckling sker parallellt på så sätt att dessa ständigt påverkar och stödjer varandra. Samtidigt som individen lär sig företeelser i omvärlden lär de sig språkliga etiketter för dessa företeelser.⁹

På motsvarande sätt är det lättare att se eller lägga märke till företeelser i omvärlden, speciellt abstrakta fenomen, om det finns språkliga benämningar på dem. I en normal utveckling uppnår individen gradvis språkliga och begreppsliga nivåer som blir alltmer effektiva både för kommunikation och

⁷ Kenneth Hyltenstam, *Tvåspråkighet med förhinder?* (Studentlitteratur, 1996) s. 33.

⁸ Hyltenstam 1996, s. 39.

⁹ Hyltenstam 1996, s. 40.

för det egna tänkandet. Avstannar utvecklingen i modersmålet innebär detta också ett avbrott i begreppsutvecklingen. Det tar lång tid för ett nytt språk att fungera i den fortsatta begreppsutvecklingen för individen. Detta gör att individen inte har redskap vare sig för kommunikation eller för sitt eget tänkande. Vår omvärldskunskap och de begrepp vi använder för att förstå och kommunicera om denna kunskap är i mycket stor utsträckning språkberoende. Om en individ har utvecklat sitt begreppsförråd på ett språk, så innebär andraspråkinlärning i stor utsträckning att sätta nya språkliga etiketter på redan kända begrepp. På motsvarande sätt innebär andraspråksinlärning för en individ vars språkliga och begreppsliga utveckling stannat av i modersmålet att de genom det nya språket måste lära sig både begreppen och etiketterna samtidigt, vilket blir betydligt tuffare eftersom det nya språket inte på lång tid fungerar lika effektivt som stöd för minnet eller tänkandet som modersmålet gör. Vill man underlätta andraspråkinlärningen hos individen är det viktigt att individen får en allsidig utveckling i sitt modersmål.¹⁰

Modersmålet är alltid viktigt. Det behövs användas och stärkas hela livet. Kunskaper i språk värderas högt i dagens samhälle och är nyckeln till ett fungerande mångkulturellt samhälle med många internationella kontakter. Det bidrar till öppenhet och förståelse för andra kulturer, värderingar och tankesätt. Språk har olika status i Sverige och värderas olika. Ett fungerande modersmål är en förutsättning för att lära sig andra språk och för en framgångsrik kunskapsinhämtning i de olika skolämnena och för bra studieresultat.¹¹

För en individ som börjar lära sig ett andraspråk i den tidiga skolåldern tar det fem till sju år för att lära sig det nya språket så pass att det nya språket fungerar effektivt för inlärning av kunskapsstoff i de olika ämnena. Detta innebär att det är viktigt även för kunskapsinhämtandet att modersmålet utvecklas så att det kan användas för inlärning av ämneskunskaper. Forskningsresultat har visat att en lyckad skolframgång för andraspråkelever är starkt förknippat med modersmålsundervisningen. Modersmålsundervisningen spelar stor roll för utvecklingen av både modersmålet och svenska språket, och den har även stor betydelse för en lyckad kunskapsinhämtning i de olika skolämnena, men också för utvecklingen av trygg etnisk identitet. Svensk forskning visar att elever som kontinuerligt deltagit i modersmålsundervisning har högre betyg i svenska, engelska och matematik. De behärskar svenska bättre än andra flerspråkiga elever och är tryggare och trivs bättre i skolan. De behärskar också abstrakta begrepp bättre än andra. De lär sig mycket om det nya landet och utgör en brygga till integrationen i den nya kulturen. Forskning visar också att modersmål har

¹⁰ Hyltenstam 1996, s. 40.

¹¹ Beijer 2010, s. 10.

en avgörande betydelse för identitetsutvecklingen och underlättar lärandet, vilket innebär att modersmålsundervisningen är lönsam både för individen och för samhället.¹²

2.2 Modersmålsundervisningens styrdokument och riktlinjer

Det svenska samhället är flerspråkigt och mångkulturellt. Flerspråkighet är en tillgång både för individen och för samhället. Skolan är en viktig resurs för integration och skolan har därför ett stort ansvar för alla, för att alla ska få lika möjligheter till ett rikt liv, oavsett bakgrund. Barn och ungdomar med ett annat modersmål än svenska är en tillgång att ta tillvara på.

Modersmålundervisningen har minskat i alla skolformer de senaste tio åren. Den har ifrågasatts på många håll i samhället och ingår fortfarande inte alltid som en naturlig och självklar del i skolans arbete. Skolans senaste års neddragningar har bidragit till mindre personal på skolorna och därmed sämre möjligheter att möta elevernas olika behov. På många skolor har man skurit ned på modersmålsundervisningen som följd, vilket har lett till att många flerspråkiga elevers studieresultat försämrats. Flera undersökningar som har gjorts de senaste åren visar att flerspråkiga elever inte alltid når skolans kunskapsmål. En förbättring måste ske gällande barn och ungdomars språk, modersmålsundervisningen måste prioriteras.¹³

För tio år sedan fick 60 procent av de flerspråkiga barnen modersmålsstöd i förskolan. Idag får 13 procent stöd. I grundskolan har andelen elever som deltar i modersmålsundervisningen minskat från 60 procent till 50 procent. Största delen av modersmålsundervisningen äger rum på eftermiddagarna efter den ordinarie skoldagen. Bara tio procent av kommunerna erbjuder ämnesundervisning på modersmål. Mer än var femte elev med annat modersmål än svenska var inte behöriga till ett nationellt program på gymnasiet 2010.¹⁴

Hemspråksreformen 1977 gav flerspråkliga barn rätten att lära och utveckla sitt modersmål i skolan, vid sidan av svenska språket. Men sedan reformen genomfördes har det funnits ett stort gap mellan intentionen och verkligheten. Skolverkets kartläggning visar att det är nödvändigt att skolan ges bättre förutsättningar att uppmärksamma flerspråkiga barns behov. De som har behov av särskilda åtgärder för att nå kunskapsmålen i olika ämnen måste få stöd på sitt eget språk. Modersmålets status måste stärkas så att det blir en integrerad del av skolan.¹⁵

¹² Beijer 2010, s. 13.

¹³ Beijer 2010, s. 3.

¹⁴ Beijer 2010, s. 4.

¹⁵ Beijer 2010, s. 5.

3 Metod

För att försöka besvara den andra frågeställningen tittar jag närmare på Skolverkets riktlinjer för modersmålsundervisning och redogör för dem i kapitel 4.2.

För att försöka besvara tredje och sista frågeställningen tar jag med hjälp av en enkät som jag har mejlat ut till Mariestads kommuns rektorer inom centrala Mariestads Västra skolområde, att ta reda på hur många av de utvalda skolorna i undersökningen som erbjuder elever modersmålsundervisning enligt Skolverkets riktlinjer i praktiken. Urvalet gjordes utifrån att det är dessa fyra skolor som tar emot invandrareleverna när de anländer till Mariestads kommun. På samtliga av dessa fyra utvalda skolor går det både nyanlända elever och elever som varit här en längre tid. Det finns även elever som bara har en utländsk förälder men som har annat modersmål än svenska, dessa elever är också medräknade i undersökningen.

Undersökningen gick till på följande sätt: mejl skickades ut till de utvalda skolornas rektorer. Rektorerna fick sju frågor att besvara. Samtliga rektorer svarade.

4 Resultat

Resultatet av denna lilla undersökning redovisar jag i kapitel 4.3.

Undersökningsmaterialet i detta arbete är litteraturstudier och enkätsvar som utvalda ansvariga rektorer lämnat.

4.1 Modersmålsundervisningens positiva sidor

- Elever som uppvisar den mest harmoniska reaktionen på den kulturkontakt de lever i är de som accepterar både sina språk och kulturer, vilket reflekteras i deltagande i modersmålsundervisningen.
- Elever som deltar i modersmålsundervisning upplever större trygghet och trivs bättre i skolsituationen än andra invandrarelever.
- Elever som deltar i modersmålsundervisning lär sig i den mycket om det nya landet, modersmålsundervisningen utgör en brygga till integration i den nya kulturen.
- Betyg i svenska, engelska är i snitt högre hos elever som haft kontinuerlig modersmålsundervisning än hos de elever som avbrutit modersmålsundervisningen tidigt.
- Invandrarelever som får tvåspråkig undervisning i matematik och SO ämnena får bättre betyg i dessa ämnen än andra invandrarelever.

- Elever som har modersmålsundervisning har en mer positiv inställning till sitt modersmål än andra elever.
- Elever som har modersmålsundervisning behärskar svenska bättre än andra elever.
- Ju mer undervisning i och på modersmålet eleven har desto bättre behärskning uppnås i modersmålet.
- Elever som har modersmålsundervisning kan hantera abstrakta begrepp bättre än andra invandrarelever.¹⁶

4.2 Skolverkets riktlinjer

I skolan finns skillnader i resultat mellan svenska elever och elever med annat modersmål än svenska. Det finns flera orsaker till detta, men Skolverket menar att en ökad tillgång till modersmålsundervisning som en naturlig del i skolans verksamhet skulle vara positivt för de flerspråkiga eleverna och resultera i bättre måluppfyllelse för fler elever. Modersmål kommer långt ner i kommunernas skolplaner och har låg status. Det saknas samarbete med annan undervisning och mellan lärare.¹⁷

Skolverkets riktlinjer poängterar vikten av att barnens utbildning ska syfta till att utveckla respekt för barnens kulturella identitet, språk och egna värden. Språkutveckling ska stödjas under hela skolgången för att hjälpa barnet att lyckas i skolan och i livet. Skolverket anser också att modersmålsundervisningen ska integreras i den vanliga undervisningen och att eleverna ska kunna erbjudas undervisning i olika ämnen på modersmålet. Utifrån offentliga dokument som läroplaner och skolförordningar framstår modersmålsundervisning som ett av skolans ämnen. Rätten till modersmålsstöd, modersmålsundervisning och studiehandledning är regelstyrda i styrdokument. Läroplanen säger att elever har rätt till modersmålsundervisning om de har ett annat modersmål än svenska och använder detta som umgängesspråk med minst en förälder eller vårdnadshavare. Kommunerna är skyldiga att erbjuda undervisning om det finns fler än fem elever med samma modersmål inom ett skolområde, med det är frivilligt för eleverna att delta. De elever som behöver studiehandledning på modersmålet, ska få det. Kommunerna organiserar stödet på det sätt som de själva anser vara bäst. Modersmål är ett eget ämne som det finns både kursplaner och betygskriterier för. Betyg ges i år åtta och nio och i gymnasiet.¹⁸

¹⁶ Hyltenstam, 1996, s. 100.

¹⁷ Beijer 2010, s. 6.

¹⁸ Beijer 2010, s. 5.

Det är nödvändigt att förstärka skolans möjligheter att hjälpa individer med annat modersmål än svenskan, att utveckla aktiv flerspråkighet och skapa motivation till att lära sig, så att dessa elever kan uppnå goda studieresultat. Detta kan göras genom att erbjuda både undervisning i språket och undervisningen på språket i olika ämnen. Man måste också höja modersmålsundervisningens status genom att se till så att modersmålsundervisningen blir en naturligt integrerad del i skolans arbete och ett ämne som värderas lika mycket som skolan övriga ämnen. Kvaliteten i undervisningen måste också höjas genom att flerspråkiga lärare utbildas och integreras i skolan.¹⁹

Skolverket föreslår nytänkande och omfördelning som kommer innebära positiva effekter för modersmålsundervisningen. Skolverket åtar sig att:

- Bidra till spridning av kunskap om värdet av modersmål ur ett individperspektiv och ett samhällsperspektiv.
- Utarbeta allmänna råd och referensmaterial för stöd och undervisning av de flerspråkiga barnen i skolan.
- Analysera och se över språkens ställning i kursplanerna och göra internationella jämförelser.
- Fortsätta utveckla metoder för att bedöma de flerspråkiga elevernas språkutveckling.
- Fortsätta stödja modersmålsundervisningen med hjälp av ny teknik och pedagogik.
- Verka för att utbildningen av flerspråkiga lärare blir attraktivare.²⁰

4.3 Enkätundersökning

Mariestads kommun har ca 24 000 invånare och ligger vid Värnen. Antalet invånare med annat modersmål än svenska är relativt få. Mariestads kommun har femton grundskolor fördelade på upptagningsområdena Skolområde Väster och Skolområde Öster. I denna lilla undersökning har fyra av Skolområdet Västers grundskolor valts ut för denna undersökning. Anledningen till detta urval är att det är dessa fyra skolor som ligger i centrala Mariestad och är de som tar emot invandrareleverna när de anländer till Mariestads kommun. På samtliga av dessa fyra skolor går det både nyanlända elever och elever som varit här en längre tid. Undersökningens syfte var att ta reda på om de fyra utvalda skolorna erbjuder elever med annat modersmål än svenska modersmålsundervisning enligt Skolverkets riktlinjer.

Resultatet av undersökningen blev följande:

¹⁹ Beijer 2010, s.14.

²⁰ Beijer 2010, s. 14.

Alla fyra skolor som deltagit i undersökningen erbjuder elever med annat modersmål än svenska modersmåls-undervisning enligt Skolverkets riktlinjer. På alla fyra skolorna finns det elever som deltar i modersmåls-undervisning i språken arabiska, persiska och finska.

Det finns elever som erbjudits modersmåls-undervisning men som inte deltar i modersmålsundervisning på grund av att antalet elever med samma modersmål är för få. De språk som man inte erbjuder modersmålsundervisning i är dari, thailändska och somaliska. Dessa elever är fördelade över alla fyra skolorna.

All modersmåls-undervisning sker på eftermiddagarna efter ordinarie skoltid. Ingen av de tillfrågade skolorna i undersökningen erbjuder ämnesundervisning på modersmål.

5 Diskussion och slutsatser

Språk är människans främsta redskap för att tänka, kommunicera och lära. Genom språket utvecklar människor sin identitet, uttrycker känslor och tankar och förstår hur andra känner och tänker. Att ha ett rikt och varierande språk är betydelsefullt för att kunna förstå och verka i ett samhälle där kulturer, livsåskådningar, generationer och språk möts. Forskning genom tiden visar vikten av modersmålsundervisning för att elever ska uppnå bra skolresultat men också för elevens identitet. Därför borde det vara en självklarhet anser jag att man inom den svenska skolan ger elever med annat modersmål än svenska möjlighet att utveckla sina språk. Både genom modersmålsundervisning, och ämnesundervisning på sitt modersmål. Att språk stärker varandra finns det forskning som tydligt visar och detta borde man ta tillvara på i skolan och erbjuda alla elever oavsett antal, modersmålsundervisning. Detta borde vara varje elevs rättighet och vare skolans skyldighet. Oavsett antal elever med samma modersmål. Modersmåls-undervisningen hjälper även eleverna till att lättare kunna ta till sig och förstå den nya kulturkontakt som de utsätts för på ett harmoniskare sätt, detta borde ligga i varje skolas intresse att försöka lotsa dessa elever in i det nya samhället och skolan med så enkla medel som modersmålsundervisning. Varje skola borde anse jag, ge dessa elever möjlighet att delta i modersmålsundervisningen som en brygga in till integration i den nya kulturen men också som en brygga till en framgångsrik skolgång.

Jag kan förstå att man på små skolor och i små städer har en begränsad möjlighet att få tag på modersmåls lärare men man borde då samarbeta med närliggande kommuner för att kunna genomföra undervisningen och ge elever möjlighet att få stöd i och utveckla sitt modersmål. Modersmålsundervisningen borde inte vara en ekonomisk fråga utan en självklar del av skolans dagliga arbete oavsett kommunens ekonomi.

Nittonhundrasjuttiosju års Hemspråksreform gav elever med annat modersmål rätten att lära och utveckla sitt modersmål vid sidan av det svenska språket. Intentionen var bra, men enligt mig är verkligheten helt annan. Min erfarenhet är att modersmålsundervisningen inte alltid erbjuds, och i de fall den erbjuds sker undervisningen efter ordinarie skoltid, mot Skolverkets riktlinjer. Detta gör att statusen försämras och uppfattningen om att modersmålsundervisningen inte är viktig groor. Man måste göra all personal på skolorna medvetna om modersmålsundervisningens betydelse och börja integrera modersmåls- undervisningen i skolans ordinarie arbete, modersmåls lärare och lärare måste börja samarbeta för att invandrareleverna ska få möjlighet att lyckas i sitt skolarbete och uppnå de kunskapskrav som respektive ämne kräver. Tillsammans kan man hjälpa

eleven att uppnå målen. Men då måste man inse modersmålsundervisningens betydelse för en framgångsrik andraspråksinläring, som i längden också leder till lyckade ämneskunskaper. Utan denna insikt kommer dessa elever troligtvis aldrig kunna uppnå lika framgångsrika skolresultat som svenska elever. Vilket i längden också kostar samhället mer pengar än om man från början satsar på dessa elevers skolgång och ge dem de förutsättningar som krävs för att lyckas.

Enkätundersökningen som jag gjorde på de utvalda skolorna i Mariestads kommun visar att man erbjuder modersmålsundervisning men att man inte alltid genomför undervisning av ett visst språk, på grund av för få antal elever. Anledningen till detta är dålig ekonomi i kommunen där skolorna har stora resursneddragningar. Detta gör att man drar in på modersmålsundervisningen och har som riktlinje att försöka ordna modersmålsundervisning om det finns fler än fem elever i undervisningsgruppen. Vilket inte alltid ges trots att man uppnår Skolverkets riktlinjer för elevantalet. En förklaring som ges till detta brukar vara att det även är svårt att få tag i modersmåls lärare. Min uppfattning är att Mariestads kommun inte lägger ner tid och engagemang för att försöka få tag på några modersmåls lärare, utan man väntar på att någon ”dyker upp” frivilligt och ber om att få undervisa. Man hävdar också att Förberedelseklasser för invandrarelever finns och kan erbjudas om efterfrågan finns. Att dessa grupper finns är självklart jättebra. Det är viktigt att dessa grupper finns men ersätter inte modersmålsundervisningen, vilket många av de beslutsfattande verkar tro och tycka. För att höja statusen och utveckla modersmålsundervisningen tror jag att man först och främst måste kompetensutveckla och öka kunskapen hos beslutfattarna. Göra dem medvetna om modersmålsundervisningens betydelse, både för individens självkänsla och för individens skolframgång. Först då kan man börja jobba för att modersmålsundervisningens status höjs och att modersmålsundervisningen blir en självklar del i det dagliga ordinarie skolarbetet. Först då kan man börja inse värdet av modersmål ur ett individperspektiv och ett samhällsperspektiv.

6 Källförteckning

Beijer Mai (2010), Flera språk – fler möjligheter, Stockholm: Skolverket

Hyltenstam Kenneth(1996), Tvåspråkighet med förhinder?, Studentlitteratur

Ladberg Gunilla (2003) ,Barn med flera språk, Stockholm: Liber

SvenssonAnn-Katrin(1998),Barnet,språketochmiljön,Lund: Studentlitteratur

Bilaga - Enkätfrågor

- 1) Erbjuds elever med annat modersmål än svenska modersmålundervisning enligt Skolverkets riktlinjer?
- 2) Vilka språk har ni modersmålundervisning i?
- 3) Har ni erbjudit elever modersmålsundervisning som inte blivit av på grund av för få antal deltagare?
- 4) Vilka språk gäller det i så fall?
- 5) Sker modersmålsundervisningen under ordinarie skoltid eller på eftermiddagarna efter skoltid?
- 6) Erbjuder ni ämnesundervisning på något modersmål?
- 7) Om ja, vilka språk gäller det?